

Συμβούλιο
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Βρυξέλλες, 2 Μαρτίου 2021
(OR. en)

6070/21

Διοργανικός φάκελος:
2020/0288 (NLE)

SOC 70
ANTIDISCRIM 6
GENDER 11
JAI 129
FREMP 25
COHOM 26
EDUC 44

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

Θέμα: ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά

ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

της ...

για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 292, σε συνδυασμό με το άρθρο 19 παράγραφος 1,

Έχοντας υπόψη την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

- (1) Η οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου¹ θεσπίζει πλαίσιο για την καταπολέμηση διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε ολόκληρη την Ένωση όσον αφορά την απασχόληση, την εκπαίδευση, την κοινωνική προστασία, στην οποία περιλαμβάνονται η κοινωνική ασφάλιση και η υγειονομική περίθαλψη τις κοινωνικές παροχές και πρόσβαση και παροχή αγαθών και υπηρεσιών, μεταξύ των οποίων η στέγαση. Ένας από τους σκοπούς της παρούσας σύστασης είναι να συμβάλει στην αποτελεσματική εφαρμογή αυτής της οδηγίας, χωρίς να θίγονται οι αρμοδιότητες των κρατών μελών.

¹ Οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής (ΕΕ L 180 της 19.7.2000, σ. 22).

- (2) Η απόφαση-πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ¹ υποχρεώνει τα κράτη μέλη να ποινικοποιήσουν τη δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους λόγω φυλής, χρώματος, θρησκείας, γενεαλογικών καταβολών ή εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής και να διασφαλίσουν ότι ρατσιστικά και ξενοφοβικά κίνητρα θεωρούνται επιβαρυντική περίσταση ή, εναλλακτικά, ότι μπορούν να ληφθούν υπόψη από τα εθνικά δικαστήρια κατά τον καθορισμό των ποινών. Η παρούσα σύσταση καταρτίστηκε για να ενισχύσει τα μέτρα που λαμβάνονται κατά της ρητορικής μίσους, των εγκλημάτων μίσους και της βίας κατά των Ρομά. Σύμφωνα με την οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου² η παρούσα σύσταση αποσκοπεί επίσης να προωθήσει την υποστήριξη των Ρομά που πέφτουν θύματα τέτοιων εγκλημάτων.

¹ Απόφαση-πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου (ΕΕ L 328 της 6.12.2008, σ. 55).

² Οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαισίου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ L 315 της 14.11.2012, σ. 57).

- (3) Ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων διατυπώνει αρχές και δικαιώματα που αποσκοπούν στην υποστήριξη και στην ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης, ανεξαρτήτως φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού. Μέτρα καθολικής ισχύος που συμπληρώνονται από στοχευμένα μέτρα για την προστασία και την υποστήριξη ομάδων που αντιμετωπίζουν υψηλό κίνδυνο διακρίσεων ή κοινωνικού αποκλεισμού όπως αυτά που ορίζονται στην παρούσα σύσταση, είναι καίριας σημασίας για την υλοποίηση των αρχών του κοινωνικού πυλώνα. Η υλοποίηση του πυλώνα αποτελεί κοινή πολιτική δέσμευση και ευθύνη. Ο πυλώνας θα πρέπει να εφαρμόζεται τόσο σε επίπεδο Ένωσης όσο και σε επίπεδο κρατών μελών, σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των διαφορετικών κοινωνικοοικονομικών περιβαλλόντων και της πολυμορφίας των εθνικών συστημάτων, καθώς και του ρόλου των κοινωνικών εταίρων, και ταυτόχρονα με πλήρη σεβασμό των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας.
- (4) Η παρούσα σύσταση συμβάλλει επίσης στη βιώσιμη ανάπτυξη ισότιμων και συμπεριληπτικών δημοκρατικών κοινωνιών, σύμφωνα με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών.

- (5) Η Επιτροπή υπέβαλε προτάσεις στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για τον κανονισμό περί κοινών διατάξεων 2021-2027, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο + 2021-2027 («ΕΚΤ+ 2021-2027») και για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής 2021-2027. Οι εν λόγω προτάσεις αναφέρονται στην ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων ως οριζόντιες αρχές που θα πρέπει να γίνονται σεβαστές κατά την υλοποίηση των ταμείων. Η πρόταση για το ΕΚΤ+ 2021-2027 καλεί συγκεκριμένα τα κράτη μέλη και την Επιτροπή να διασφαλίσουν την ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων κατά την υλοποίηση ενωσιακών προγραμμάτων και αναφέρεται στην προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών και στην ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων όπως οι Ρομά, πράγμα που συνδέεται με τον αναγκαίο όρο ενός εθνικού στρατηγικού πλαισίου για τους Ρομά. Εν αναμονή της έγκρισης των προτάσεων αυτών, η παρούσα σύσταση συμβάλλει στην αποτελεσματική εφαρμογή τους στο μέλλον.
- (6) Η ανακοίνωση της Επιτροπής, της 3ης Μαρτίου 2010, με τίτλο «Ευρώπη 2020: Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη» («στρατηγική Ευρώπη 2020») έδωσε σημαντική ώθηση στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, θέτοντας κοινούς ευρωπαϊκούς στόχους για τη μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού καθώς και για τη βελτίωση των σχολικών επιδόσεων και των ποσοστών απασχόλησης. Οι εν λόγω στόχοι δεν μπορούν να επιτευχθούν εάν δεν υπάρξουν βελτιώσεις για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά, τομείς για τους οποίους η παρούσα σύσταση παρέχει ειδική καθοδήγηση.

- (7) Η ανακοίνωση της Επιτροπής, της 5ης Απριλίου 2011, με τίτλο «Πλαίσιο της ΕΕ για εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020», η οποία παροτρύνει τα κράτη μέλη να προωθήσουν συνολικά την κοινωνική και οικονομική ένταξη των Ρομά και να θέσουν στόχους στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της υγειονομικής περίθαλψης και της στέγασης, εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 19 Μαΐου 2011. Παρά τους περιορισμούς στον αρχικό σχεδιασμό, το ενωσιακό πλαίσιο είχε σημαντική προστιθέμενη αξία, την οποία αξιοποιεί περαιτέρω η παρούσα σύσταση, μεταξύ άλλων ενσωματώνοντας τα διδάγματα που αντλήθηκαν από την εφαρμογή του πλαισίου.
- (8) Η σύσταση του Συμβουλίου, της 9ης Δεκεμβρίου 2013¹ σχεδιάστηκε με σκοπό να κλιμακώσει τα εθνικά μέτρα ένταξης των Ρομά. Σε αυτή τα κράτη μέλη καλούνταν από το Συμβούλιο να ενημερώνουν σε ετήσια βάση την Επιτροπή για κάθε μέτρο που λαμβάνουν σύμφωνα με τη σύσταση και για την όποια πρόοδο σημειώνουν όσον αφορά την υλοποίηση των εθνικών στρατηγικών ένταξης των Ρομά. Η παρούσα σύσταση βασίζεται στην εν λόγω πείρα, επανεξετάζει δε και επεκτείνει τα προς θέσπιση μέτρα.
- (9) Στα συμπεράσματά του της 8ης Δεκεμβρίου 2016 με τίτλο «Επιταχύνοντας τη διαδικασία ένταξης των Ρομά» το Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να προβεί σε ενδιάμεση αξιολόγηση του πλαισίου της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά για το 2020 («εμπεριστατωμένη αξιολόγηση») και να προτείνει, σε αυτή τη βάση, μια πρωτοβουλία για την περίοδο μετά το 2020. Ενώ η εις βάθος αξιολόγηση που πραγματοποιείται αναγνωρίζει την προστιθέμενη αξία του πλαισίου, επισημαίνει ότι οι Ρομά στην Ευρώπη εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διακρίσεις και κοινωνικό και οικονομικό αποκλεισμό.

¹ Σύσταση του Συμβουλίου, της 9ης Δεκεμβρίου 2013, για αποτελεσματικά μέτρα ένταξης των Ρομά στα κράτη μέλη (ΕΕ C 378 της 24.12.2013, σ. 1).

- (10) Η εμπεριστατωμένη αξιολόγηση και τα συμπεράσματα που συνήγαγαν από αυτή το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και διάφορες ευρωπαϊκές και εθνικές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών καταδεικνύουν την ανάγκη να ανανεωθεί και να ενισχυθεί η δέσμευση για την ισότητα και την ένταξη των Ρομά. Η δέσμευση αυτή αναμένεται ότι θα στρέψει την προσοχή ειδικά στην άρση των διακρίσεων - μεταξύ άλλων αντιμετωπίζοντας τον αντισιγγανισμό, μια ιδιαίτερη μορφή ρατσισμού κατά των Ρομά - και εστιάζοντας στους τέσσερις τομείς κοινωνικοοικονομικής ένταξης: την εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγεία και τη στέγαση. Θα πρέπει επίσης να αντικατοπτρίζει τις ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων και την πολυμορφία μεταξύ του πληθυσμού Ρομά· να εμπλέκει τους Ρομά στο σχεδιασμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση στρατηγικών για την ισότητα και την ένταξη των Ρομά· να βελτιώνει τον καθορισμό στόχων, τη συλλογή δεδομένων, την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων και να κάνει τις κατεστημένες πολιτικές πιο ευαίσθητες ως προς την ισότητα και την ένταξη των Ρομά. Κατά το σχεδιασμό των μέτρων, ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην έμφυλη οπτική.
- (11) Η παρούσα σύσταση αξιοποιεί επίσης διάφορες διαπιστώσεις που είχαν ήδη διατυπωθεί σε σχετικά ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 15ης Απριλίου 2015 και της 12ης Φεβρουαρίου 2019, σε συμπεράσματα του Συμβουλίου της 8ης Δεκεμβρίου 2016 και σε ετήσιες εκθέσεις της Επιτροπής από το 2013.

- (12) Με βάση το «πλαίσιο της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020», στις 7 Οκτωβρίου 2020 η Επιτροπή ενέκρινε δέσμη μέτρων η οποία περιλαμβάνει την πρόταση για την παρούσα σύσταση και την ανακοίνωση με τίτλο «Μια Ένωση ισότητας: Στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά» («ανακοίνωση της 7ης Οκτωβρίου 2020»). Η ανακοίνωση της 7ης Οκτωβρίου 2020 θέτει σκοπούς σε ενωσιακό επίπεδο και, όπου συντρέχει περίπτωση, στόχους και ελάχιστες δεσμεύσεις για όλα τα κράτη μέλη, που ενδεχομένως συμπληρώνονται από πρόσθετες εθνικές προσπάθειες και ενωσιακή στήριξη, ανάλογα με το εθνικό πλαίσιο και το μέγεθος του πληθυσμού των Ρομά. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, έξι στους δέκα Ευρωπαίους εξακολουθούν να πιστεύουν ότι οι διακρίσεις σε βάρος των Ρομά είναι εκτεταμένες στη χώρα τους, ενώ περισσότεροι από έξι στους δέκα Ευρωπαίους συμφωνούν ότι η κοινωνία θα μπορούσε να ωφεληθεί εάν οι Ρομά ενσωματώνονταν καλύτερα¹. Πρωταρχικός στόχος της παρούσας σύστασης είναι να συμβάλει στην προώθηση της ισότητας και της καταπολέμησης του αποκλεισμού των Ρομά, με την ενεργητική συμμετοχή των ίδιων.

¹ Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 493. Διακρίσεις στην ΕΕ (τα πρώτα αποτελέσματα δημοσιεύτηκαν το Σεπτέμβριο του 2019).

- (13) Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, αποκλεισμένες και μη προνομιούχες κοινότητες Ρομά έχουν εκτεθεί σε σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις για την υγεία και σε κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις, πράγμα που ενέχει τον κίνδυνο να επιδεινώσει περαιτέρω υφιστάμενες ανισότητες καθώς και τον κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Η παρούσα σύσταση υποδεικνύει να μειωθούν δομικές ανισότητες που πλήττουν τους Ρομά, και ειδικότερα να αντιμετωπιστεί, όπου υπάρχει, η περιορισμένη πρόσβαση από τους Ρομά σε καθαρό νερό, υποδομές υγιεινής και υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, μεταξύ των οποίων υπηρεσίες εμβολιασμού, και η έλλειψη εγκαταστάσεων και ψηφιακών δεξιοτήτων που δίνουν τη δυνατότητα στους Ρομά να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνία, μεταξύ άλλων και στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καθώς και να εξαλειφθούν τα υψηλά επίπεδα οικονομικής επισφάλειας, συνωστισμένων νοικοκυριών, διαχωρισμένων οικισμών ή καταυλισμών.

- (14) Στο πλαίσιο του αυξανόμενου λαϊκισμού και ρατσισμού εντός της Ένωσης¹, πρέπει να δοθεί έμφαση στην καταπολέμηση και την πρόληψη των διακρίσεων, μεταξύ άλλων με την αντιμετώπιση του αντισιγγανισμού, που αποτελεί γενεσιουργό αιτία και παράγοντα όξυνσης των διακρίσεων και του αποκλεισμού. Το σχέδιο αντιρατσιστικής δράσης της ΕΕ 2020-2025 της 18ης Σεπτεμβρίου 2020 αναγνωρίζει, επομένως, και καθορίζει μια σειρά συγκεκριμένων δράσεων για να καταπολεμηθεί ο ρατσισμός. Ο αντισιγγανισμός είναι μία εξαιρετικά επίμονη² μορφή ρατσισμού, που πηγάζει από τον τρόπο με τον οποίο η παραδοσιακή κοινωνία αντιλαμβάνεται και μεταχειρίζεται όσους θεωρούνται «τσιγγάνοι» στο πλαίσιο μιας διεργασίας ιστορικής «ετεροποίησης»³, η οποία βασίζεται σε στερεότυπα και αρνητικές στάσεις που μπορεί ενίοτε να είναι ακούσιες ή ασυνείδητες⁴.

¹ «Widespread racism continues to plague Europe» (Εκτεταμένος ρατσισμός εξακολουθεί να μαστίζει την Ευρώπη). Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, 20 Ιουνίου 2019, δημοσίευση βασισμένη στην έκθεση του 2019 για τα θεμελιώδη δικαιώματα, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, 6 Ιουνίου 2019.

² Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) εξέδωσε στις 6 Μαρτίου 1998 τη Σύσταση γενικής πολιτικής αριθ. 3 σχετικά με την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας κατά των Ρομά/Τσιγγάνων. Στο προοίμιο του εγγράφου της Σύστασης γενικής πολιτικής αριθ. 13 σχετικά με την καταπολέμηση του αντισιγγανισμού και των διακρίσεων κατά των Ρομά, η ECRI επανέλαβε ότι «ο αντισιγγανισμός είναι μια ιδιαίτερα επίμονη, βίαιη, επαναλαμβανόμενη και κοινότοπη μορφή ρατσισμού.».

³ Έγγραφο αναφοράς του 2017 της Alliance Against Antigypsyism (Συμμαχία κατά του αντισιγγανισμού). Πηγή: http://antigypsyism.eu/?page_id=17

⁴ Τελικό έγγραφο της ομάδας υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και άλλων μορφών μισαλλοδοξίας του Νοεμβρίου 2018. Αντιαθιγγανισμός: Αύξηση της αναγνώρισής του για καλύτερη κατανόηση και αντιμετώπιση των εκδηλώσεών του.

Από το 2005, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο χρησιμοποιεί τον όρο antigypsyism («αθιγγανοφοβία») στις εκθέσεις και τα ψηφίσματά του της 28ης Απριλίου 2005, 15ης Απριλίου 2015, 25ης Οκτωβρίου 2017 και 12ης Φεβρουαρίου 2019. Αρκετοί διεθνείς οργανισμοί και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών έχουν αναγνωρίσει το φαινόμενο αυτό, γνωστό και ως ρατσισμός κατά των Ρομά, ρομαφοβία και αντισιγγανισμός. Στα συμπεράσματά του της 8ης Δεκεμβρίου 2016, το Συμβούλιο αναγνώρισε την ανάγκη να καταπολεμηθεί «κάθε μορφή ρατσισμού κατά των Ρομά, οι οποίες καλούνται συχνά αθιγγανοφοβία, καθώς συνιστούν βασική αιτία του κοινωνικού αποκλεισμού τους και των διακρίσεων σε βάρος τους». Στις 8 Οκτωβρίου 2020, η Διεθνής Συμμαχία Μνήμης του Ολοκαυτώματος (IHRA) ενέκρινε νομικά μη δεσμευτικό ορισμό¹ του αντισιγγανισμού/των διακρίσεων κατά των Ρομά.

¹ <https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-antigypsyism-anti-roma-discrimination>

- (15) Όταν στοχεύουμε τον πληθυσμό των Ρομά, είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε τις ιδιαίτερες ανάγκες ή τα ευάλωτα σημεία ορισμένων ομάδων¹, μεταξύ των οποίων οι γυναίκες Ρομά, οι νέοι Ρομά, τα παιδιά Ρομά, οι ΛΟΑΔΜ Ρομά και οι ηλικιωμένοι Ρομά, Ρομά με αναπηρία, εκείνοι που είναι υπήκοοι τρίτων χωρών ή απάτριδες καθώς και μετακινούμενοι Ρομά στην ΕΕ. Για το λόγο αυτόν, η παρούσα σύσταση λαμβάνει υπόψη τη σημασία της αντιμετώπισης πολλαπλών διακρίσεων². Προτείνει μέτρα για να προστατευθούν και να ενταχθούν καλύτερα τα παιδιά Ρομά, τα οποία είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένα σε διακρίσεις και διαχωρισμό.

¹ Ισχύει για διάφορες περιπτώσεις, π.χ. για την εμπορία ανθρώπων, θύματα της οποίας είναι κυρίως γυναίκες και παιδιά Ρομά.

² Ο όρος «πολλαπλές διακρίσεις» χρησιμοποιείται ως γενική έννοια για να περιγράψει κάθε περίπτωση διακρίσεων που οφείλονται σε περισσότερους από έναν λόγους και εκδηλώνονται με δύο πιθανούς τρόπους: μπορούν να λάβουν τη μορφή «σωρευτικών διακρίσεων», όταν αυτές οφείλονται σε περισσότερους από έναν διακριτούς λόγους, και τη μορφή «διατομεακών διακρίσεων», όταν δύο ή περισσότεροι λόγοι διακρίσεων συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους κατά τρόπο ώστε οι διακρίσεις να είναι αδιαχώριστες ή αλληλένδετες. «Tackling Multiple Discrimination: practices, policies and laws» (Αντιμετώπιση των πολλαπλών διακρίσεων: πρακτικές, πολιτικές και νόμοι). Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2007). Πολλαπλές διακρίσεις στο ενωσιακό δίκαιο: Ευκαιρίες για νομικές απαντήσεις σε διατομεακές έμφυλες διακρίσεις. Ευρωπαϊκό δίκτυο νομικών εμπειρογνομόνων στον τομέα της ισότητας των φύλων. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2009).

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Συμβουλίου της 8ης Δεκεμβρίου 2016, αποβλέπει επίσης να δημιουργήσει ευκαιρίες και να αξιοποιήσει το ανεκμετάλλευτο δυναμικό των νέων Ρομά, αυξάνοντας την ενεργητική συμμετοχή τους σε προγράμματα και μέτρα που απευθύνονται στους νέους, όπως εκείνα που αναφέρονται στην ανακοίνωση της Επιτροπής της 1ης Ιουλίου 2020, με τίτλο «Στήριξη της απασχόλησης των νέων: Γέφυρα προς την απασχόληση για την επόμενη γενιά».

- (16) Σε αναγνώριση της ποικιλομορφίας που υπάρχει μεταξύ των Ρομά, ο όρος «Ρομά» χρησιμοποιείται ως γενικός όρος που καλύπτει διάφορες ομάδες καταγωγής Ρομανί, όπως τους Ρομά, τους Σίντι, τους Καλέ, τους Τσιγγάνους, τους Αθίγγανους και τους Ρουντάρι. Εμπερικλείει επίσης ομάδες όπως τους Ασκάλι, τους Αιγυπτίους, τις ανατολικές ομάδες (μεταξύ των οποίων οι Ντομ, οι Λομ, οι Ρομ και οι Αμπντάλ), καθώς και πλανόβιους πληθυσμούς όπως η εθνοτική ομάδα Travellers, τους Γιενίς, ή πληθυσμούς που χαρακτηρίζονται με τον διοικητικό όρο «Gens du voyage», και πληθυσμούς που αυτοπροσδιορίζονται ως Γύφτοι ή Τσιγγάνοι, χωρίς να αμφισβητούνται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εν λόγω ομάδων.

- (17) Στο πλαίσιο της ενδοενωσιακής κινητικότητας, πρέπει να γίνεται σεβαστό το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών της Ένωσης και οι όροι άσκησής του. Οι εν λόγω όροι προϋποθέτουν επαρκείς πόρους και πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας, σύμφωνα με την οδηγία 2004/38/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου¹. Ταυτόχρονα, είναι αναγκαίο να επιδιωχθεί η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των Ρομά και να ληφθούν μέτρα για να προωθηθεί η οικονομική και κοινωνική τους ένταξη στο κράτος μέλος καταγωγής τους καθώς και στο κράτος μέλος κατοικίας τους.

¹ Οδηγία 2004/38/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ L 158 της 30.4.2004, σ. 77).

- (18) Μολονότι αναγνωρίζει ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιλέγουν τις δικές τους μεθόδους παρακολούθησης, μεταξύ αυτών δε και τις κατάλληλες μεθόδους για συλλογή δεδομένων, και λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι η συλλογή πληροφοριών σχετικών με την εθνοτική καταγωγή είναι ευαίσθητο ζήτημα και σε ορισμένα κράτη μέλη είναι αδύνατη, η παρούσα σύσταση τονίζει τη σημασία της συλλογής δεδομένων ως απαραίτητου υπόβαθρου για το σχεδιασμό μέτρων που βελτιώνουν αποτελεσματικά την κατάσταση του πληθυσμού Ρομά, σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου¹ και τις κατευθυντήριες γραμμές του 2018 για τη βελτίωση της συλλογής και της χρήσης δεδομένων σχετικά με την ισότητα, που δημοσιεύθηκαν από την υποομάδα για τα δεδομένα σχετικά με την ισότητα της ομάδας υψηλού επιπέδου για την καταπολέμηση των διακρίσεων, την ισότητα και την πολυμορφία². Η παρούσα σύσταση αναγνωρίζει επίσης τη σημασία των δεικτών ως μεθόδου παρακολούθησης. Η σύσταση της 7ης Οκτωβρίου 2020 διευκρινίζει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να επιλέγουν δείκτες από ένα χαρτοφυλάκιο δεικτών για τη μέτρηση της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής των Ρομά το οποίο έχει καταρτιστεί από κοινού από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Επιτροπή και τα κράτη μέλη.

¹ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων), (OJ L 119 της 4.5.2016, σ. 1).

² Κατευθυντήριες γραμμές για τη βελτίωση της συλλογής και της χρήσης δεδομένων σχετικά με την ισότητα (2018). Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο συνέστησε την ανάπτυξη κατάλληλων μεθοδολογιών για τη συλλογή χρήσιμων δεδομένων σχετικά με την ένταξη των Ρομά σε όλα τα κράτη μέλη. «Πρωτοβουλίες πολιτικής της ΕΕ και η χρηματοδοτική στήριξή της για την ένταξη των Ρομά: πραγματοποιήθηκε σημαντική πρόοδος την τελευταία δεκαετία, αλλά απαιτούνται περαιτέρω επιτόπιες προσπάθειες». Ειδική έκθεση αριθ. 14/2016.

- (19) Η παρούσα σύσταση εστιάζει ρητώς σε μέτρα για την προώθηση της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής των Ρομά, χωρίς να επιδιώκει τον αποκλεισμό άλλων μη προνομιούχων ομάδων. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να βασίζονται στις ίδιες αρχές σε συγκρίσιμες συνθήκες. Ως προς αυτό, εξακολουθούν να ισχύουν οι κοινές βασικές αρχές για την ένταξη των Ρομά¹. Τα μέτρα θα πρέπει επίσης να ενσωματώνουν την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά στο κύριο ρεύμα τόσο των ενωσιακών όσο και των εθνικών πρωτοβουλιών πολιτικής, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στη διατομεακότητα και την έμφυλη διάσταση. Η ανακοίνωση της 7ης Οκτωβρίου 2020 παρέχει περαιτέρω κατευθυντήριες γραμμές για το σχεδιασμό και την υλοποίηση εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά.
- (20) Ένας από τους σκοπούς της παρούσας σύστασης είναι να επιβεβαιώσει τη μακροπρόθεσμη προσήλωση στους κοινούς στόχους της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής των Ρομά και να παράσχει νέες και ενισχυμένες κατευθυντήριες γραμμές καθορίζοντας μέτρα που τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίσουν προς επίτευξη των εν λόγω στόχων.

¹ Οι κοινές βασικές αρχές συζητήθηκαν στην πρώτη ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την ένταξη των Ρομά, τον Απρίλιο του 2009, και υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο EPSCO στις 8 Ιουνίου 2009 σε ένα κείμενο συμπερασμάτων το οποίο καλούσε τα κράτη μέλη να λαμβάνουν υπόψη τις κοινές βασικές αρχές, όπου ενδείκνυται, όταν σχεδιάζουν και υλοποιούν πολιτικές. Συμπεράσματα του Συμβουλίου EPSCO σχετικά με την ένταξη των Ρομά (8 Ιουνίου 2009).

- (21) Η παρούσα σύσταση σέβεται πλήρως την αρχή της επικουρικότητας και την πρωταρχική ευθύνη των κρατών μελών στον τομέα αυτό. Δεν θίγει τις αρχές του εθνικού δικονομικού δικαίου και τις νομικές παραδόσεις των κρατών μελών. Θα πρέπει να εφαρμόζεται κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση με την δέουσα προσοχή σε εθνικές περιστάσεις, όπως ο αριθμός και το ποσοστό των Ρομά επί του συνολικού πληθυσμού, το γενικό οικονομικό πλαίσιο, τα ειδικά χαρακτηριστικά των πληθυσμών-στόχων εντός του κάθε κράτους μέλους και η δυνατότητα να θεσπίζονται πολιτικές που στοχεύουν σε συγκεκριμένη εθνοτική ομάδα. Οι εθνικές προσεγγίσεις και συναφή μέτρα για την προώθηση της ένταξης, της ισότητας και της συμμετοχής των Ρομά θα πρέπει να προσαρμόζονται και να επιλέγονται σύμφωνα με τις ειδικές συνθήκες και ανάγκες επιτόπου, που περιλαμβάνουν την ανάγκη αντιμετώπισης μη προνομιούχων ομάδων, όπως οι Ρομά, σε ευρύτερο πλαίσιο. Τα γενικά μέτρα θα πρέπει να σχεδιαστούν κατά τρόπο που να εξασφαλίζουν ότι οι δράσεις φτάνουν πράγματι στους Ρομά.
- (22) Ένα εθνικό στρατηγικό πλαίσιο για τους Ρομά πραγματεύεται εθνικές στρατηγικές ή/και ολοκληρωμένες δέσμες μέτρων πολιτικής για τους Ρομά σε ένα ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο, οι οποίες είναι σημαντικές για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά,

ΣΥΝΙΣΤΑ ΤΑ ΑΚΟΛΟΥΘΑ:

1. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να θεσπίσουν για τους Ρομά εθνικά στρατηγικά πλαίσια εντός των ευρύτερων πολιτικών τους για την κοινωνική ένταξη που να βελτιώνουν την κατάσταση των Ρομά και να τα κοινοποιήσουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά προτίμηση έως τα τέλη Σεπτεμβρίου 2021. Σύμφωνα με το εθνικό και το ενωσιακό δίκαιο, τους διαθέσιμους πόρους και τις εθνικές περιστάσεις, τα κράτη μέλη θα πρέπει, όπου ενδείκνυται, να εξετάσουν τη συνάφεια των μέτρων που προτείνονται στη σύσταση με το εθνικό πλαίσιο και να τα εφαρμόσουν με αναλογικό και επιλεκτικό τρόπο, σε στενή συνεργασία με όλους τους σχετικούς ενδιαφερομένους. Όταν αξιολογούν την εν λόγω συνάφεια των μέτρων, τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να έχουν ως οδηγό οικειοθελείς ελάχιστες δεσμεύσεις και, ανάλογα με το εθνικό πλαίσιο, τυχόν πρόσθετες προσπάθειες, όπως προβλέπει η ανακοίνωση.

Οριζόντιοι στόχοι: ισότητα, ένταξη και συμμετοχή

2. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιδιώκουν παγίως τη θέσπιση και υλοποίηση μέτρων που να προάγουν την ισότητα και να προλαμβάνουν και να καταπολεμούν αποτελεσματικά τις διακρίσεις, τον αντισιγγανισμό και τον κοινωνικό και οικονομικό αποκλεισμό καθώς και τις γενεσιουργές τους αιτίες. Οι προσπάθειες αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν μέτρα όπως τα εξής:
- α) μέτρα που να καταπολεμούν αποτελεσματικά άμεσες και έμμεσες διακρίσεις, πατάσσοντας μεταξύ άλλων την παρενόχληση, τον αντισιγγανισμό, τη δημιουργία στερεοτύπων, τη ρητορεία κατά των Ρομά, τη ρητορική μίσους, τα εγκλήματα μίσους και τη βία κατά των Ρομά καθώς και την υποκίνηση σε αυτά, τόσο στο διαδίκτυο όσο και εκτός αυτού, ιδίως στο πλαίσιο της μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο, της εφαρμογής και της εκτέλεσης της οδηγίας 2000/43/EK, της απόφασης-πλαισίου 2008/913/ΔΕΥ και της οδηγίας 2010/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου¹.
 - β) μέτρα που να αναπτύσσουν και να προωθούν ένα ολοκληρωμένο σύστημα υποστήριξης των θυμάτων, σύμφωνα με την οδηγία 2012/29/ΕΕ, και να παρέχουν βοήθεια σε Ρομά που πέφτουν θύματα εγκλημάτων μίσους και διακρίσεων.

¹ Οδηγία 2010/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Μαρτίου 2010, για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων (οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων) (ΕΕ L 95 της 15.4.2010, σ. 1).

- γ) μέτρα που να καταπολεμούν πολλαπλές και δομικές¹ διακρίσεις σε βάρος Ρομά και, ειδικότερα, γυναικών Ρομά, νέων Ρομά, παιδιών Ρομά, ΛΟΑΔΜ Ρομά, ηλικιωμένων Ρομά, Ρομά με αναπηρίες, ανιθαγενών Ρομά και μετακινούμενων Ρομά στην ΕΕ².
- δ) μέτρα που να προκαλούν επίγνωση του γεγονότος ότι οι προσπάθειες να καταπολεμηθούν πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις είναι συνυφασμένες με προσπάθειες να αποτραπεί ο αντιτσιγγανισμός και ο κοινωνικός και οικονομικός αποκλεισμός, ως τμήμα μιας κοινής ώθησης να προαχθεί ο ευρύτερος στόχος της ισότητας·
- ε) μέτρα που να αναλύουν και να αναγνωρίζουν την ύπαρξη αντιτσιγγανισμού και διακρίσεων κατά των Ρομά και να ευαισθητοποιούν για τα εν λόγω φαινόμενα, τις μορφές που παίρνουν και τις επιβλαβείς συνέπειές τους, μέσα από τα ΜΜΕ, τα σχολικά προγράμματα και με άλλα μέσα, για παράδειγμα ευαισθητοποιώντας δημόσιους υπαλλήλους και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς για την ανάγκη ταυτοποίησης και αντιμετώπισής τους ·
- στ) μέτρα που να προωθούν δραστηριότητες και καμπάνιες πολυπολιτισμικής ευαισθητοποίησης στα σχολεία·

¹ Συστημική ή δομική διάκριση τεκμαίρεται ότι υπάρχει στις ανισότητες που προκύπτουν από τη νομοθεσία, την πολιτική και την πρακτική, όχι εκ προθέσεως αλλά ως αποτέλεσμα μιας σειράς θεσμικών παραγόντων κατά την εκπόνηση, την υλοποίηση και την επανεξέταση νομικών πράξεων, πολιτικών και πρακτικών. «Roma and Traveller Inclusion: Towards a new EU Framework, Learning from the work of equality bodies» (Ενταξη των Ρομά και των Ταξιδιωτών: Προς ένα νέο ενωσιακό πλαίσιο, διδάγματα από τις εργασίες των φορέων ισότητας), Equinet Perspective, Ιούνιος 2020.

² Πολίτες της ΕΕ με Ρομά εθνική καταγωγή που ασκούν το δικαίωμά τους στην ελεύθερη κυκλοφορία εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- ζ) μέτρα που να προάγουν την επίγνωση σχετικά με τις κουλτούρες, τη γλώσσα και την ιστορία των Ρομά· αυτό περιλαμβάνει τη μνήμη του Ολοκαυτώματος των Ρομά και διαδικασίες συμφιλίωσης στην κοινωνία, μεταξύ άλλων με δράσεις που παρέχουν σχετική κατάρτιση στους εκπαιδευτικούς και με σχεδιασμό κατάλληλων σχολικών προγραμμάτων, δεδομένου ότι η επίγνωση αυτή έχει καθοριστική σημασία για να περιοριστούν οι προκαταλήψεις και ο αντιτσιγγανισμός, ως σημαντικές αιτίες διακρίσεων·
- η) μέτρα που να ευνοούν τη δημιουργία θετικών αφηγημάτων σχετικά με τους Ρομά και προτύπων ρόλων, και καλύτερη κατανόηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι Ρομά, με μέσα όπως η υποστήριξη διακοινοτικών συναντήσεων και η διαπολιτισμική μάθηση.

3. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να καταπολεμήσουν τον κίνδυνο φτώχειας και υλικής και κοινωνικής στέρησης, μπροστά στον οποίο βρίσκεται ένα εξαιρετικά υψηλό ποσοστό του πληθυσμού των Ρομά, ώστε να παράσχουν ουσιαστική υποστήριξη για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά. Όπου συντρέχει περίπτωση, τα κράτη μέλη θα πρέπει να ακολουθούν ολοκληρωμένη προσέγγιση που επικεντρώνεται σε όλους τους σχετικούς τομείς πολιτικής. Οι προσπάθειες αυτές θα μπορούσαν να επιτευχθούν με μέτρα όπως τα εξής:

- α) μέτρα που να εξασφαλίζουν επαρκείς επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο, ανάπτυξη υποδομών και στέγαση καθώς και πολιτικές κοινωνικής συνοχής, και να βελτιώνουν τη στόχευση των επενδύσεων αυτών·
- β) μέτρα που να διασφαλίζουν πρόσβαση σε κατάλληλα συστήματα κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης τόσο της εισοδηματικής στήριξης όσο και ωφελήματα σε είδος και παροχή υπηρεσιών για μη προνομιούχους Ρομά·

- γ) μέτρα που να συνδυάζουν στήριξη του εισοδήματος με μέτρα ενεργοποίησης για την προώθηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας και με στήριξη της απασχόλησης, ιδίως για γυναίκες Ρομά και μετακινούμενους Ρομά στην ΕΕ· να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις ισχύουσες νομικές απαιτήσεις επιλεξιμότητας για την παροχή ωφελημάτων, συνοδευόμενων από υπηρεσίες ενεργοποίησης και διευκόλυνσης·
- δ) μέτρα που να μεριμνούν ώστε να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην πρόληψη και την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας, μεταξύ άλλων παίρνοντας δραστικά εθνικά μέτρα τα οποία να συνυπολογίζουν τους μηχανισμούς που διαιωνίζουν τη διαγενεακή φτώχεια και την ανάγκη στήριξης των παιδιών Ρομά και των οικογενειών τους στους αλληλένδετους τομείς της απασχόλησης, των κοινωνικών υπηρεσιών, της εκπαίδευσης και της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας, της υγείας, της στέγασης και της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες, της διατροφής και της πρόσβασης σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου·
- ε) μέτρα που να στηρίζουν τον χρηματοοικονομικό γραμματισμό για νεαρούς ενήλικες και οικογένειες, ο οποίος περιλαμβάνει καλύτερες δεξιότητες λήψης αποφάσεων και σχεδιασμού στο πλαίσιο μέτρων ενδυνάμωσης και οικονομικής ένταξης.

4. Τα κράτη μέλη θα πρέπει, όπου ενδείκνυται, να εντείνουν την ουσιαστική συμμετοχή και διαβούλευση των Ρομά, περιλαμβανομένων των γυναικών, των παιδιών, των νέων, των ηλικιωμένων και των ατόμων με αναπηρία, προκειμένου να δοθεί αποτελεσματική υποστήριξη στην ισότητα και την αποφυγή διακρίσεων κατά των Ρομά. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει μέτρα όπως τα ακόλουθα:

- α) μέτρα που να υποστηρίζουν την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στα κοινά, προωθώντας την κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική συμμετοχή ιδίως γυναικών και νέων Ρομά·

- β) μέτρα που να προωθούν την οικοδόμηση ικανοτήτων και ηγεσίας στην κοινωνία των πολιτών των Ρομά, ώστε να μπορούν οι Ρομά να συμμετέχουν σε όλα τα στάδια του κύκλου πολιτικής και στη δημόσια ζωή γενικότερα·
- γ) μέτρα που να προωθούν την απασχόληση Ρομά σε δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς για να στηρίξουν την πολυμορφία και την εμπειρογνωμοσύνη στο πλαίσιο της διαδικασίας χάραξης πολιτικής έτσι ώστε να παρέχουν πρότυπα ρόλων·
- δ) μέτρα που να ευαισθητοποιούν τα μέλη μη προνομιούχων κοινοτήτων Ρομά ως προς τα ανθρώπινα δικαιώματα καθώς και τα δικαιώματα και τις ευθύνες των πολιτών·
- ε) μέτρα που να συντονίζουν πόρους, δίκτυα και εμπειρογνωσία σε όλους τους τομείς, ώστε να αυξηθεί η συμμετοχή νέων Ρομά σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων και να ενισχυθεί ο ηγετικός ρόλος τους.

Τομεακοί στόχοι

Πρόσβαση σε ποιοτική και συμπεριληπτική γενική εκπαίδευση

5. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι όλοι οι Ρομά έχουν πραγματικά ίση πρόσβαση και δυνατότητα συμμετοχής σε όλες τις μορφές και τα στάδια εκπαίδευσης, από την προσχολική εκπαίδευση και την παιδική φροντίδα μέχρι την τριτοβάθμια εκπαίδευση, περιλαμβανομένης της εκπαίδευσης δεύτερης ευκαιρίας, της εκπαίδευσης ενηλίκων και της δια βίου μάθησης.

6. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να βελτιώσουν την ίση πρόσβαση των μαθητών Ρομά σε ποιοτική και συμπεριληπτική εκπαίδευση, μεταξύ άλλων με μέτρα όπως τα εξής:
- α) μέτρα που να προλαμβάνουν και να εξαλείφουν κάθε μορφή διαχωρισμού στην εκπαίδευση και να διασφαλίζουν τη στήριξη του δυναμικού όλων των μαθητών·
 - β) μέτρα που να προλαμβάνουν και να εξαλείφουν εσφαλμένες διαγνώσεις οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα μαθητές Ρομά να παραπέμπονται αδικαιολόγητα σε εκπαίδευση για ειδικές ανάγκες, και να διασφαλίζουν ότι η παροχή εκπαίδευσης για ειδικές ανάγκες βασίζεται σε διαφανή και νόμιμη διαδικασία·
 - γ) μέτρα που να παρέχουν αποτελεσματικές μεθόδους αναγνώρισης και αποκατάστασης αδικιών του παρελθόντος στον τομέα της εκπαίδευσης, μεταξύ των οποίων ο διαχωρισμός, η άστοχη τοποθέτηση μαθητών Ρομά σε ειδικά σχολεία και η άνιση μεταχείριση.
 - δ) μέτρα που να προωθούν την ισότητα, τη συμμετοχικότητα και την πολυμορφία στο εκπαιδευτικό σύστημα και μέσα στην τάξη, για παράδειγμα μέσω προγραμμάτων επαγγελματικής εξέλιξης, καθοδήγησης και αλληλοδιδακτικών δραστηριοτήτων·
 - ε) μέτρα που να ενθαρρύνουν την ουσιαστική ανάμιξη των γονέων στην εκπαίδευση των μαθητών Ρομά και να ενισχύουν τους δεσμούς μεταξύ των σχολείων και των τοπικών κοινοτήτων, μεταξύ άλλων μέσω διαμεσολαβητών και βοηθών διδασκαλίας·
 - στ) μέτρα που να στηρίζουν την ίση συμμετοχή και την ενεργητική εμπλοκή όλων των μαθητών, περιλαμβανομένων παιδιών με αναπηρίες, στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες και διεργασίες γενικής απεύθυνσης·

- ζ) μέτρα που να καταπολεμούν τον σχολικό εκφοβισμό και τη σχολική παρενόχληση, τόσο στο διαδίκτυο όσο και εκτός αυτού, ώστε να προστατεύουν όλους τους μαθητές, περιλαμβανομένων των Ρομά·
- η) μέτρα που να ευαισθητοποιούν τους εκπαιδευτικούς και το λοιπό σχολικό προσωπικό όσον αφορά την ιστορία των Ρομά, τις κουλτούρες των Ρομά και τις μεθόδους αναγνώρισης και καταπολέμησης των διακρίσεων και των γενεσιουργών αιτιών τους, μεταξύ των οποίων ο αντιτισπιγανισμός και οι ασυνείδητες προκαταλήψεις, και τη σημασία της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης και πραγματικά ίσης πρόσβασης σε γενική εκπαίδευση·
- θ) μέτρα που να στηρίζουν προσπάθειες που συμβάλλουν ώστε οι μαθητές Ρομά αποκτούν δεξιότητες αντίστοιχες προς τις τρέχουσες και μελλοντικές ανάγκες της αγοράς εργασίας.

7. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εργαστούν για να ξεπεραστούν όλες οι διακρίσεις, οι ανισότητες και τα μειονεκτήματα όσον αφορά εκπαιδευτικές ευκαιρίες, αποτελέσματα και επιτεύγματα, μεταξύ άλλων, όπου συντρέχει περίπτωση, με μέτρα όπως τα εξής:

- α) μέτρα που να διασφαλίζουν πρόσβαση σε ποιοτική προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, με ιδιαίτερη έμφαση στην έγκαιρη ένταξη παιδιών Ρομά, περιλαμβανομένων των μη προνομιούχων παιδιών Ρομά·
- β) μέτρα που να παρέχουν εξατομικευμένη υποστήριξη και διαμεσολάβηση για την αντιστάθμιση γλωσσικών, γνωστικών και εκπαιδευτικών κενών, σε στενή συνεργασία με τις οικογένειες των μαθητών Ρομά, και να ενθαρρύνουν την εκπαίδευση δεύτερης ευκαιρίας και την εκπαίδευση ενηλίκων·

- γ) μέτρα που να προλαμβάνουν την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου και τη σχολική αποτυχία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, μεταξύ άλλων με ιδιαίτερη έμφαση στα κορίτσια Ρομά,¹ για παράδειγμα μέσω συνεργασίας μεταξύ σχολείων, διαμεσολαβητών και υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας
- δ) μέτρα που να αναγνωρίζουν την τρωτότητα παιδιών που οι γονείς τους έχουν πάει στο εξωτερικό και να παρέχουν κατά προτεραιότητα πρόσβαση σε εξωσχολικά προγράμματα και σε εξατομικευμένη υποστήριξη·
- ε) μέτρα που να αυξάνουν την κοινωνική κινητικότητα των Ρομά, για παράδειγμα μέσω θετικών δράσεων, υποτροφιών ειδικού σκοπού για επαγγελματική, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση και για κατάρτιση εκπαιδευτικών και επαγγελματικού προσανατολισμού·
- στ) μέτρα που να διασφαλίζουν ομαλή μετάβαση μεταξύ επιπέδων εκπαίδευσης και να προωθούν την ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, μεταξύ άλλων μέσω προγραμμάτων επαγγελματικού προσανατολισμού, παροχής συμβουλών, πλαισίωσης και χρηματοδοτικής στήριξης·
- ζ) μέτρα που να στηρίζουν τη συμμετοχή σε μη τυπικές μαθησιακές και εξωσχολικές δραστηριότητες, μεταξύ άλλων σε νεολαιίστικες, αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες στο πλαίσιο της υγιεινής και της αγωγής του πολίτη, καθώς και σε άλλες δραστηριότητες που ενισχύουν την αυτοανάπτυξη, την ψυχολογική ανθεκτικότητα και την ευημερία·

¹ Οι γυναίκες Ρομά σε εννέα κράτη μέλη της ΕΕ (2019), μια έκθεση του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, περιγράφει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και τα κορίτσια Ρομά.

- η) μέτρα που να προωθούν, όπου συντρέχει περίπτωση, την απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων, ευρυζωνική πρόσβαση, κατάλληλη ψηφιακή υποδομή και παροχή διδακτικού υλικού κατάλληλου για εξ αποστάσεως εκπαίδευση, σε πλαίσια τόσο τυπικής όσο και μη τυπικής εκπαίδευσης, ώστε να αποτραπεί ο ψηφιακός αποκλεισμός μη προνομιούχων από κοινωνικοοικονομική άποψη μαθητών, των δασκάλων και των γονέων τους και να εξασφαλιστεί η προσέγγιση των μαθητών Ρομά, περιλαμβανομένων όσων ζουν σε αγροτικές ή διαχωρισμένες περιοχές.

Πρόσβαση σε ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση

8. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθούν πραγματικά ίση πρόσβαση των Ρομά, ιδίως των νέων Ρομά, σε ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση, μεταξύ άλλων, όπου συντρέχει περίπτωση, με μέτρα όπως τα εξής:
- α) μέτρα που να προσπαθήσουν να προσεγγίσουν νέους Ρομά¹ προκειμένου να τους ευαισθητοποιήσουν σχετικά με διαθέσιμες, κατά προτίμηση ολοκληρωμένες, υπηρεσίες απασχόλησης και κοινωνικές υπηρεσίες, καθώς και να τους συνδέσουν με τις εν λόγω υπηρεσίες.
- β) μέτρα που να αντιμετωπίζουν τις ανάγκες των νέων ανέργων Ρομά και μη ενεργών Ρομά καταρτίζοντας εξατομικευμένα, ολιστικά σχέδια δράσης γι' αυτούς, που να λαμβάνουν υπόψη τις προτιμήσεις και τα κίνητρά τους, τα εμπόδια και τα μειονεκτήματά τους καθώς και τους λόγους για τους οποίους είναι άνεργοι ή μη ενεργοί.

¹ Σύμφωνα με όσα αναφέρονται στη σύσταση του Συμβουλίου της 30ής Οκτωβρίου 2020 με τίτλο «Για μια γέφυρα προς την απασχόληση - ενίσχυση των εγγυήσεων για τη νεολαία», που αντικαθιστά τη σύσταση του Συμβουλίου της 22ας Απριλίου 2013 για τη θέσπιση εγγυήσεων για τη νεολαία (EE C 372 της 4.11.2020, σ. 1).

- γ) μέτρα που να στηρίζουν την πρώτη εργασιακή εμπειρία, την τοποθέτηση σε θέσεις εργασίας, τις περιόδους μαθητείας και την επαγγελματική ανέλιξη·
- δ) μέτρα που να διευκολύνουν τη μετάβαση από την εκπαίδευση στην απασχόληση μέσα από πλαισίωση, καθοδήγηση, επαγγελματική κατάρτιση, πρακτικές ασκήσεις, εκκολαπτήρια επιχειρήσεων και διττή εκπαίδευση·
- ε) μέτρα που να στηρίζουν την απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων από τους Ρομά, ώστε αυτοί να είναι καλύτερα εξοπλισμένοι για τη ζήτηση στην αγορά εργασίας και να αξιοποιούν τις ευκαιρίες που προσφέρονται στην καθημερινή ζωή από υφιστάμενα και νέα ψηφιακά εργαλεία και τάσεις·
- στ) μέτρα που να στηρίζουν την κατάρτιση στον χώρο εργασίας, την ανάπτυξη δεξιοτήτων, την απόκτηση και την επικαιροποίηση επαγγελματικών προσόντων και την εκπαίδευση δεύτερης ευκαιρίας·
- ζ) μέτρα που να προωθούν γνησίως ίση πρόσβαση στην αυτοαπασχόληση και την επιχειρηματικότητα, μεταξύ άλλων και την κοινωνική, μέσω στοχευμένης στήριξης·
- η) μέτρα που να προωθούν ίση πρόσβαση στην απασχόληση τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα μέσω μέτρων όπως θετική δράση και προγράμματα στήριξης εργοδοτών, καθώς και να βελτιώσουν τη πρόσβαση σε υπηρεσίες απασχόλησης που να περιλαμβάνουν ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας·
- θ) μέτρα που να στηρίζουν την κινητικότητα στην αγορά εργασίας, ιδίως για όσους ζουν σε αγροτικές και διαχωρισμένες περιοχές με περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης.

- ι) μέτρα που να καταπολεμούν, να μειώνουν και να εξαλείφουν τις διακρίσεις, αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση όσον αφορά τη χωρίς διακρίσεις απασχόληση και πρόσβαση σε μέτρα απασχόλησης και ενεργοποίησης και να καταρτίζουν τους εργοδότες σε μεθόδους αναγνώρισης και αντιμετώπισης των διακρίσεων και των γενεσιουργών αιτίων τους, μεταξύ των οποίων ο αντισιγγανισμός και οι ασυνείδητες προκαταλήψεις.

Υγεία και πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικές υπηρεσίες

9. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξασφαλίζουν πραγματικά ίση και χωρίς φραγμούς πρόσβαση σε ποιοτικές υγειονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες, ιδίως για τις ομάδες που διατρέχουν το μεγαλύτερο κίνδυνο ή τις ομάδες που ζουν σε περιθωριοποιημένες ή απομακρυσμένες κοινότητες, μεταξύ άλλων, όπου συντρέχει περίπτωση, με μέτρα όπως τα εξής:

- α) μέτρα που να προωθούν και να διευκολύνουν την ίση πρόσβαση:
 - i) των γυναικών Ρομά σε ποιοτικές προληπτικές ιατρικές εξετάσεις, προσυμπτωματικό έλεγχο, προγεννητική και μεταγεννητική φροντίδα, παροχή συμβουλών και οικογενειακό προγραμματισμό, καθώς και σε σεξουαλική και αναπαραγωγική υγειονομική περίθαλψη, όπως παρέχονται γενικώς από τις εθνικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης·
 - ii) των γυναικών Ρομά σε υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων έμφυλης βίας·
 - iii) των παιδιών Ρομά σε ποιοτική πρωτογενή φροντίδα υγείας, συμπεριλαμβανομένων πρωτογενών προγραμμάτων πρόληψης, όπως ο εμβολιασμός·

- iv) ευάλωτων πληθυσμών Ρομά όπως ηλικιωμένων Ρομά, Ρομά με αναπηρία, Ρομά ΛΟΑΔΜ, μετακινούμενους Ρομά στην ΕΕ, Ρομά που είναι υπήκοοι τρίτων χωρών και ανιθαγενών Ρομά σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη·
- β) μέτρα που να ευαισθητοποιούν τους Ρομά όσον αφορά μέτρα πρωτογενούς πρόληψης, όπως προγράμματα για την προώθηση υγιεινού τρόπου ζωής και για την πρόληψη της κατάχρησης ουσιών και η βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας, όπου συντρέχει περίπτωση, μέσω διαμεσολάβησης στον τομέα της υγείας·
- γ) μέτρα που να προλαμβάνουν και να καταπολεμούν τις διακρίσεις σε βάρος των Ρομά, μέσω ευαισθητοποίησης όσον αφορά την παροχή υγειονομικής περίθαλψης και την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας χωρίς διακρίσεις και καταρτίζοντας επαγγελματίες υγείας, σπουδαστές ιατρικής και διαμεσολαβητές υγείας σε μεθόδους αναγνώρισης και αντιμετώπισης των διακρίσεων και των γενεσιουργών αιτίων τους, μεταξύ των οποίων ο αντιτσιγγανισμός και οι ασυνείδητες προκαταλήψεις·
- δ) μέτρα που να καταπολεμούν τον ψηφιακό αποκλεισμό όλων των Ρομά ως προς την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, μεταξύ άλλων γεφυρώνοντας το χάσμα ψηφιακών δεξιοτήτων όσον αφορά την πρόσβαση σε πληροφορίες για την υγεία·
- ε) μέτρα που να προλαμβάνουν και να εξαλείφουν το διαχωρισμό στον τομέα των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης·
- στ) μέτρα που να διασφαλίζουν την αναγνώριση και την αποκατάσταση αδικιών του παρελθόντος στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, μεταξύ των οποίων η εξαναγκαστική, υποχρεωτική ή κατ' άλλο τρόπο ακούσια στέρωση γυναικών Ρομά·

- ζ) μέτρα που να προωθούν ίση πρόσβαση των Ρομά σε ιατρικές σπουδές και να ενθαρρύνουν την πρόσληψη Ρομά ως επαγγελματιών του τομέα της υγείας και διαμεσολαβητών υγείας, ιδίως σε περιοχές με σημαντικό πληθυσμό Ρομά·
- η) μέτρα που να καταπολεμούν και να προλαμβάνουν ενδεχόμενες εξάρσεις ασθενειών σε περιθωριοποιημένες ή απομακρυσμένες τοποθεσίες·
- θ) μέτρα που να βελτιώνουν την πρόσβαση των Ρομά σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας και οικογένειας για άτομα με αναπηρία, ηλικιωμένα άτομα και παιδιά που στερούνται γονικής μέριμνας, για παράδειγμα υπηρεσίες ανάπτυξης, κοινωνική στέγαση, κέντρα ημερήσιας φροντίδας για άτομα με αναπηρία και δίκτυα ανάδοχων γονέων·
- ι) μέτρα που να προλαμβάνουν την ιδρυματοποίηση και να προωθούν τη μετάβαση από την ιδρυματική προς την κοινοτική φροντίδα οικογενειακής βάσης, παρέχοντας στήριξη σε οικογένειες που βρίσκονται σε επισφαλείς καταστάσεις για παράδειγμα συμβουλευτικές υπηρεσίες και οικονομικά κίνητρα, διανομή επισιτιστικής βοήθειας, επιδοτούμενη στέγη και υπηρεσίες ανάπτυξης.
- ια) μέτρα που να προωθούν την ανταλλαγή και τη διάδοση βέλτιστων πρακτικών σχετικά με τη δημόσια υγεία των Ρομά, για παράδειγμα χρησιμοποιώντας το πλαίσιο για τη δημόσια υγεία που επεξεργάστηκαν η Επιτροπή και τα κράτη μέλη στη συντονιστική ομάδα για την προαγωγή της υγείας, την πρόληψη των ασθενειών και τη διαχείριση μη μεταδοτικών ασθενειών·
- ιβ) μέτρα που να προωθούν την έρευνα και την πρόληψη ασθενειών που είναι πιο διαδεδομένες μεταξύ ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας.

Πρόσβαση σε κατάλληλη και χωρίς διαχωρισμούς στέγαση και βασικές υπηρεσίες

10. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ίση μεταχείριση των Ρομά όσον αφορά την πρόσβαση σε κατάλληλη και χωρίς διαχωρισμούς στέγαση και βασικές υπηρεσίες, μεταξύ άλλων μέσω μέτρων όπως τα εξής:
- α) μέτρα που να διασφαλίζουν πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες - όπως νερό βρύσης, ασφαλές και καθαρό πόσιμο νερό¹, επαρκείς εγκαταστάσεις αποχέτευσης, υπηρεσίες συλλογής και διαχείρισης αποβλήτων, περιβαλλοντικές υπηρεσίες, ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, μεταφορές, χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και ψηφιακές επικοινωνίες - και σε υλική υποδομή, διασφαλίζοντας συνεχή παροχή βασικών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, τόσο υπό κανονικές συνθήκες όσο και κατά τη διάρκεια πανδημιών, οικολογικών καταστροφών και άλλων κρίσεων·
 - β) μέτρα που να παρακολουθούν, να προλαμβάνουν και να καταπολεμούν κάθε χωροταξικό διαχωρισμό και να προωθούν την εξάλειψη του διαχωρισμού εκπονώντας συγκεκριμένα σχέδια για την αντιμετώπιση στεγαστικών θεμάτων με τη συμμετοχή τοπικών κοινοτήτων και πληττόμενων κοινοτήτων Ρομά·
 - γ) μέτρα που να υποστηρίζουν και να ενισχύουν τις δημόσιες αρχές γενικώς αρμόδιες για τη στέγαση, τις βασικές υπηρεσίες και τα περιβαλλοντικά πρότυπα, καθώς και άλλους σχετικούς παράγοντες στους εν λόγω τομείς, για παράδειγμα παρέχοντάς τους την εντολή και τους πόρους που απαιτούνται για να χαρτογραφήσουν τις ανάγκες στέγασης, να παρακολουθούν τον διαχωρισμό και να υλοποιούν ολοκληρωμένα μέτρα ρύθμισης ή στήριξης, όποτε απαιτείται·

¹ Βλ. το άρθρο 16, σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 31, της οδηγίας (ΕΕ) 2020/2184 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2020, σχετικά με την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης (ΕΕ L 435 της 23.12.2020, σ. 1).

- δ) μέτρα που να αποτρέπουν αναγκαστικές εξώσεις προωθώντας έγκαιρη προειδοποίηση και διαμεσολάβηση, να οργανώνουν στήριξη για άτομα που διατρέχουν κίνδυνο εξώσεως και όταν χρειάζεται να παρέχουν επαρκείς εναλλακτικές κατοικίες, ιδίως σε οικογένειες·
- ε) μέτρα που να βελτιώνουν τις συνθήκες διαβίωσης των Ρομά και να προλαμβάνουν και να αντιμετωπίζουν τις αρνητικές επιπτώσεις που έχουν στην υγεία η έκθεση στη ρύπανση και τη μόλυνση·
- στ) μέτρα που να παρέχουν κοινωνική στήριξη και πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες για άστεγους Ρομά·
- ζ) μέτρα που να διασφαλίζουν ίση πρόσβαση σε στεγαστική βοήθεια και να λαμβάνουν υπόψη τις ειδικές ανάγκες ατόμων και οικογενειών·
- η) μέτρα που να στηρίζουν ολοκληρωμένα προγράμματα στέγασης που να απευθύνονται σε περιθωριοποιημένους Ρομά μέσω μέτρων όπως το να συνδυάζουν μικρο-δάνεια για την οικοδόμηση και τη διατήρηση στέγης με προγράμματα χρηματοοικονομικού γραμματισμού και αποταμίευσης, δράσεις κατάρτισης στις κατασκευές και μέτρα ενεργοποίησης·
- θ) μέτρα που να στηρίζουν την κατασκευή και τη συντήρηση χώρων στάθμευσης για τους Travellers (Ταξιδευτές).

Συμμετοχή και υποστήριξη εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά

11. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν στα εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά επαρκείς και απαραίτητους πόρους, επαρκή στελέχωση και θεσμικό κύρος και να τα ενδυναμώνουν ώστε να μπορούν να συντονίζουν και να παρακολουθούν αποτελεσματικά τις εθνικές πολιτικές για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά, περιλαμβανομένης της προβολής σε τοπικό επίπεδο.
12. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να δίνουν στα εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά τη δυνατότητα να διευκολύνουν τη συμμετοχή και την ενεργό ανάμειξη της κοινωνίας των πολιτών των Ρομά στο σχεδιασμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την επανεξέταση εθνικών στρατηγικών πλαισίων και τοπικών σχεδίων δράσης για τους Ρομά, μέσω μεταρρυθμισμένων διαδικασιών των εθνικών πλατφορμών για τους Ρομά.
13. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι τα εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά συμμετέχουν στο σχεδιασμό πολιτικών κοινωνικής ένταξης και καθολικών υπηρεσιών, προκειμένου να αυξηθεί η σημασία τους για τους Ρομά και να βελτιωθεί η απήχυσή τους, μεταξύ άλλων, όπου συντρέχει περίπτωση, στη λήψη αποφάσεων σχετικά με τον προγραμματισμό και την παρακολούθηση ενωσιακών κονδυλίων.

14. Τα κράτη μέλη, εντός των αντίστοιχων εθνικών νομικών πλαισίων τους, θα πρέπει να στηρίζουν τους φορείς προώθησης της ίσης μεταχείρισης («φορείς ισότητας») ώστε να μπορούν να λειτουργούν αποτελεσματικά και ανεξάρτητα, εντός των ορίων της εντολής τους, και να συνεργάζονται με όλους τους σχετικούς φορείς, περιλαμβανομένων των εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά, των δημόσιων αρχών, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα. Η υποστήριξη αυτή θα πρέπει, όπου συντρέχει περίπτωση, να δίνει στους φορείς ισότητας μεταξύ άλλων τη δυνατότητα:
- α) να παρεμβαίνουν σε περιπτώσεις διακρίσεων, ρητορικής μίσους και εγκλημάτων μίσους και να ασκούν στρατηγικές προσφυγές στη δικαιοσύνη·
 - β) να αντιμετωπίζουν την αποφυγή καταγγελίας διακρίσεων, ρητορικής μίσους και εγκλημάτων μίσους και να βοηθούν τους Ρομά να συνειδητοποιήσουν τα δικαιώματά τους·
 - γ) να διεξάγουν έρευνες και να συλλέγουν δεδομένα περί ισότητας και διακρίσεων σε βάρος των Ρομά·
 - δ) να αναπτύσσουν τις ικανότητες της κοινωνίας των πολιτών των Ρομά και να συνεργάζονται μαζί της, δίνοντας έμφαση στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη και στην επιβολή της νομοθεσίας για την ισότητα·
 - ε) να παρέχουν καθοδήγηση και κατάρτιση στο ευρύ κοινό καθώς και σε δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς.

15. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να δίνουν στους φορείς ισότητας τη δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά και να συμβάλλουν αποτελεσματικά στο σχεδιασμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την επανεξέταση εθνικών στρατηγικών πλαισίων για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά και σχετικών ενωσιακών προγραμμάτων χρηματοδότησης, μεταξύ άλλων:
- α) ακολουθώντας τις συμβουλές των φορέων ισότητας όσον αφορά πρότυπα για την υλοποίηση εθνικών στρατηγικών πλαισίων για να εξασφαλίζουν μεγαλύτερη έμφαση στην καταπολέμηση και την πρόληψη διακρίσεων, μεταξύ άλλων με την αντιμετώπιση του αντιτσιγγανισμού, κατά το σχεδιασμό και την υλοποίησή τους, πράγμα που περιλαμβάνει προσπάθειες να εξαλειφθούν οι δομικές διακρίσεις·
 - β) δίνοντας στους φορείς ισότητας τη δυνατότητα να εμπλέκονται σε δομές που έχουν συσταθεί για να εποπτεύουν την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την επανεξέταση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά, καθώς και στις επιτροπές για την παρακολούθηση των σχετικών ενωσιακών κονδυλίων.

Κινητοποίηση ενδιαφερόμενων φορέων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο

16. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξασφαλίσουν τη συμμετοχή περιφερειακών και τοπικών αρχών, καθώς και της τοπικής κοινωνίας των πολιτών στο σχεδιασμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την επανεξέταση εθνικών στρατηγικών πλαισίων, όπως ενδείκνυται.

17. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενθαρρύνουν τις περιφερειακές και τις τοπικές αρχές, στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, να καταρτίσουν ή να επικαιροποιήσουν τα τοπικά τους σχέδια δράσης ή σχέδια εξάλειψης του διαχωρισμού ή στρατηγικά πλαίσια για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά. Τα τοπικά σχέδια ή στρατηγικά πλαίσια θα πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να περιλαμβάνουν μέτρα, σημεία αναφοράς, δείκτες αναφοράς, μετρήσιμους στόχους και κατανομή κονδυλίων.
18. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν συνεργασία μεταξύ κεντρικών και τοπικών αρχών για το σχεδιασμό και την υλοποίηση χρηματοδοτικών προγραμμάτων της Ένωσης που στοχεύουν στην πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος των Ρομά, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ισότητα, η ένταξη και η συμμετοχή των Ρομά καθ' όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας, της υλοποίησης, της παρακολούθησης και της αξιολόγησης των προγραμμάτων και να ενισχυθεί η καλύτερη διοχέτευση των ενωσιακών κονδυλίων στο τοπικό επίπεδο.
19. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθήσουν την πολυδεκτικότητα και την πολυμορφία μέσω κατάλληλων μέτρων, όπως η θετική δράση για τη διασφάλιση ίσης πρόσβασης των Ρομά στην απασχόληση σε δημόσιους οργανισμούς σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.
20. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθήσουν την ενδυνάμωση και να αναγνωρίσουν την εκπροσώπηση των γυναικών και ανδρών Ρομά σε τοπικό επίπεδο.

Συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών

21. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθήσουν την κοινωνική καινοτομία, την εταιρική σχέση και τη συνεργασία μεταξύ δημόσιων αρχών και κοινωνίας πολιτών των Ρομά και όσων είναι υπέρ των Ρομά.

22. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να αξιοποιήσουν πλήρως τις εθνικές πλατφόρμες για τους Ρομά ή άλλους διαύλους συνεργασίας και διαλόγου στα κράτη μέλη, προκειμένου η κοινωνία πολιτών των Ρομά και όσων είναι υπέρ των Ρομά, καθώς και άλλοι εμπλεκόμενοι, να συμμετάσχουν, με διαφάνεια και χωρίς αποκλεισμούς, στο σχεδιασμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την επανεξέταση εθνικών στρατηγικών πλαισίων και τοπικών σχεδίων δράσης για τους Ρομά.
23. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να στηρίζουν την κοινωνία των πολιτών να παρακολουθεί και να καταγγέλλει εγκλήματα μίσους και ρητορική μίσους καθώς και άλλα εγκλήματα κατά των Ρομά και να βοηθούν τα θύματα να καταγγέλλουν εγκλήματα και ρητορικές μίσους.
24. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξασφαλίσουν χρηματοδότηση για να στηρίζουν την πολυφωνία και την ανεξαρτησία της κοινωνίας πολιτών των Ρομά και όσων είναι υπέρ των Ρομά, περιλαμβανομένων των οργανώσεων νεολαίας των Ρομά, παρέχοντάς τους έτσι τη δυνατότητα να υποβάλλουν εκθέσεις και να παρακολουθούν τα εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά, ως ανεξάρτητες οργανώσεις παρατήρησης και ελέγχου, και να διατηρούν τη διοικητική τους ικανότητα.
25. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εμπλέκουν την κοινωνία των πολιτών και τις κοινότητες των Ρομά σε ολόκληρο τον κύκλο του προγράμματος των ταμείων της Ένωσης, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο μεταξύ άλλων ως μέλη των σχετικών επιτροπών παρακολούθησης των ταμείων της Ένωσης.
26. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθούν την οικοδόμηση ικανοτήτων και την ανάληψη ηγετικού ρόλου στην κοινωνία των πολιτών, περιλαμβανομένων των οργανώσεων νεολαίας, ώστε να μπορούν οι οικείοι φορείς και οργανώσεις να συμμετέχουν σε όλα τα στάδια του κύκλου πολιτικής και στη δημόσια ζωή γενικότερα.

27. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθούν το διατομεακό έργο και τις ευρύτερες συμμαχίες για την ισότητα και την ένταξη, με τη συμμετοχή των κυβερνήσεων, της κοινωνίας των πολιτών, των επιχειρήσεων και της βιομηχανίας, της ακαδημαϊκής κοινότητας και της έρευνας. Αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε κοινές δράσεις μεταξύ φορέων που προωθούν την ισότητα των φύλων, καταπολεμούν τον ρατσισμό, τις διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, την ξενοφοβία και τη συναφή μισαλλοδοξία, ή δραστηριοποιούνται για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών, ηλικιωμένων, Ρομά, ΛΟΑΔΜ, ατόμων με αναπηρία, αιτούντων άσυλο, προσφύγων και άλλων μεταναστών, καθώς και απάτριδων.

Διακρατική συνεργασία

28. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εντείνουν τη συνεργασία και την αμοιβαία μάθηση σχετικά με τους πλέον αποτελεσματικούς τρόπους για να ενσωματωθεί η ισότητα, η ένταξη και η συμμετοχή των Ρομά στην υλοποίηση όλων των σημαντικών πρωτοβουλιών της Ένωσης.
29. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθήσουν διακρατικές εταιρικές σχέσεις και ανταλλαγές υποστηρίζοντας το δίκτυο εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά, το δίκτυο της ΕΕ για τους Ρομά, την Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για τους Ρομά.

30. Ορισμένοι μετακινούμενοι Ρομά πολίτες της ΕΕ οι οποίοι εγκαθίστανται σε κράτη μέλη διαφορετικά από το κράτος μέλος καταγωγής τους, ή διαμένουν προσωρινά σε συγκεκριμένο κράτος μέλος, μεταξύ άλλων για να αποκτήσουν ευκαιρίες εποχικής ή βραχυπρόθεσμης απασχόλησης, βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις. Όπου συντρέχει περίπτωση, τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενθαρρύνουν την καθιέρωση κατάλληλων μορφών διακρατικής συνεργασίας σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, περιλαμβανομένων διμερών ή πολυμερών έργων και συμφωνιών, και την ενεργό συμμετοχή σε αυτές, τηρώντας παράλληλα το ισχύον νομικό πλαίσιο της Ένωσης και το ισχύον εθνικό δίκαιο. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει, για παράδειγμα, συνεργασία σε θέματα που αφορούν την πρόσβαση στην εκπαίδευση, τις εμπειρίες και τα αποτελέσματα μεταξύ των παιδιών Ρομά, καθώς και ανάγκες και προκλήσεις σε επίπεδο δήμων. Η συνεργασία αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει τη συμμετοχή των ίδιων των Ρομά.

Χρηματοδότηση

31. Τα κράτη μέλη, ιδίως εκείνα με τις μεγαλύτερες προκλήσεις στον τομέα της ισότητας των Ρομά, την ένταξη και τη συμμετοχή ή/και τις μεγαλύτερες κοινότητες Ρομά, θα πρέπει να κάνουν πλήρη και βέλτιστη χρήση γενικών και στοχευμένων ενωσιακών και εθνικών κονδυλίων για την πρόληψη και την καταπολέμηση διακρίσεων σε βάρος των Ρομά, τα οποία μπορεί να περιλαμβάνουν επιλογή ειδικών στόχων για να προωθηθεί η κοινωνικοοικονομική ένταξη μη προνομιούχων ομάδων και περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά¹, και διασφάλιση αποτελεσματικού συντονισμού μεταξύ ενωσιακών και εθνικών πηγών χρηματοδότησης που προορίζονται για την ισότητα και την κοινωνικοοικονομική ένταξη των Ρομά.

¹ Βλ. ιδίως το άρθρο 4 παράγραφος 1 σημεία ν) και viii) της πρότασης ΕΚΤ+ για το 2021-2027.

32. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διευκολύνουν τη συμμετοχή περιφερειακών, τοπικών, δημοτικών και άλλων δημόσιων αρχών, οικονομικών και κοινωνικών εταίρων και σχετικών φορέων που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών, μη κυβερνητικών οργανώσεων και φορέων που είναι υπεύθυνοι για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, και της καταπολέμησης των διακρίσεων σε όλα τα στάδια της προετοιμασίας, της υλοποίησης, της παρακολούθησης και της αξιολόγησης των προγραμμάτων της Ένωσης, περιλαμβανομένης της συμμετοχής σε επιτροπές παρακολούθησης.
33. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διαθέτουν επαρκείς εθνικούς πόρους για την υλοποίηση των μέτρων πολιτικής που προτείνονται στο στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά, καθώς και στα εθνικά στρατηγικά πλαίσια, διασφαλίζοντας ότι οι πόροι αντικατοπτρίζουν τις πραγματικές ανάγκες των κοινοτήτων των Ρομά και είναι ανάλογοι με το μέγεθος και τις προκλήσεις αυτών των κοινοτήτων.
34. Τα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας¹ θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και να προωθούν τα δικαιώματα και ίσες ευκαιρίες για όλους και να προωθούν την ένταξη μη προνομιούχων ομάδων, περιλαμβανομένων των Ρομά και άλλων ατόμων με μειονοτικό φυλετικό ή εθνοτικό υπόβαθρο.
35. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να βελτιώσουν το σχεδιασμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση προγραμμάτων της Ένωσης ή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για την κοινωνικοοικονομική ένταξη μειονοτήτων, π.χ. ζητώντας τεχνική βοήθεια από το πρόγραμμα στήριξης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

¹ Κανονισμός (ΕΕ) 2021/241 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Φεβρουαρίου 2021, για τη θέσπιση του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΕΕ L 57 της 18.2.2021, σ. 17).

36. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενθαρρύνουν τη χρήση εθνικών και ενωσιακών κονδυλίων για την ανάπτυξη ικανοτήτων και τη διευκόλυνση της ανταλλαγής ορθών πρακτικών μεταξύ αρχών σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ώστε οι εν λόγω αρχές και οργανώσεις να μπορούν να συμβάλουν στην υλοποίηση μέτρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος των Ρομά επιταχύνοντας την ισότητα και την ένταξη, μεταξύ άλλων καταπολεμώντας τον διαχωρισμό και προωθώντας τη συμμετοχή των Ρομά.
37. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να καλύπτουν ανάγκες χρηματοδότησης σε τοπικό επίπεδο, περιλαμβανομένων των αναγκών των αστικών περιοχών, όπου συντρέχει περίπτωση, προκειμένου να στηρίζουν τους μετακινούμενους Ρομά στην ΕΕ, μεταξύ άλλων παρέχοντας γλωσσική κατάρτιση, ποιοτική προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, υποχρεωτική εκπαίδευση, δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης, κοινωνικούς λειτουργούς, διαμεσολαβητές, κλπ.

Παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων σχετικά με τα εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά

38. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρακολουθούν και να αξιολογούν την υλοποίηση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων χρησιμοποιώντας, όπου ενδείκνυται, το χαρτοφυλάκιο δεικτών που έχουν αναπτύξει ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης («Οργανισμός»), τα εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά, οι εθνικές στατιστικές υπηρεσίες και η Επιτροπή στο πλαίσιο της ομάδας εργασίας σχετικά με τους δείκτες και την υποβολή εκθέσεων για τους Ρομά υπό τον συντονισμό του Οργανισμού¹. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να χρησιμοποιούν εθνικούς δείκτες, σύμφωνα με την ανάπτυξη των εθνικών τους νομικών πλαισίων και προσεγγίσεων πολιτικής και την κατάσταση των Ρομά στην επικράτειά τους.

¹ Παράρτημα 2 της ανακοίνωσης της 7ης Οκτωβρίου 2020 και πλαίσιο παρακολούθησης σχετικά με το στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά – Στόχοι και δείκτες.

39. Σύμφωνα με τους βασικούς βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους της Ένωσης που καθορίζονται στην ανακοίνωση, τα κράτη μέλη θα πρέπει, όπου συντρέχει περίπτωση, να συμπεριλάβουν εθνικούς ποσοτικούς ή/και ποιοτικούς στόχους στα εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά, προσαρμοσμένους στις εθνικές συνθήκες και στις διαθέσιμες επιλογές συλλογής δεδομένων για την ισότητα, οι οποίες μπορούν να περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, είτε αναλυτικά στοιχεία κατά εθνότητα είτε συναφή κοινωνικοδημογραφικά δεδομένα υποκατάστασης, είτε συνδυασμό των δύο.
40. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να γνωστοποιήσουν στην Επιτροπή τυχόν μέτρα που λαμβάνονται κατ' εφαρμογή της παρούσας σύστασης έως τον Ιούνιο του 2023. Στη συνέχεια, τα κράτη μέλη θα πρέπει να υποβάλλουν ανά διετία έκθεση στην Επιτροπή σχετικά με τρέχοντα και νέα μέτρα, περιλαμβανομένων πληροφοριών σχετικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί σε κάθε θεματικό τομέα όσον αφορά την υλοποίηση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά. Οι εκθέσεις των κρατών μελών θα τροφοδοτούν τις διετείς εκθέσεις και τις εκθέσεις αξιολόγησης προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την υλοποίηση του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά.
41. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διευκολύνουν την πλήρη δημοσιοποίηση των εθνικών εκθέσεων σχετικά με την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά, ώστε να αυξήσουν τη διαφάνεια και να επιτρέψουν την άντληση διδαγμάτων πολιτικής, και να μεριμνούν, όπου συντρέχει περίπτωση, ώστε η εθνική στρατηγική και οι τελικές εκθέσεις υλοποίησης να εξετάζονται στα εθνικά κοινοβούλια.

42. Ο Οργανισμός θα πρέπει να διενεργήσει τακτική έρευνα για τους Ρομά για τα έτη 2020, 2024 και 2028, η οποία να παράσχει τα αναγκαία δεδομένα για βασικά, μεσοπρόθεσμα και τελικά αποτελέσματα, τα οποία θα αντικατοπτρίζουν τυχόν αλλαγές στην κατάσταση των Ρομά. Ο Οργανισμός θα πρέπει επίσης να στηρίζει τα κράτη μέλη στις προσπάθειές τους να συλλέγουν κατάλληλα δεδομένα για την ισότητα, να στηρίζει την Επιτροπή στην παρακολούθηση και την ανάλυση και να στηρίζει τα εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά στην υποβολή εκθέσεων, με τη βοήθεια της ομάδας εργασίας για τους δείκτες και την υποβολή εκθέσεων για τους Ρομά.

ΚΑΛΕΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

43. Να διασφαλίσει ότι οι πληροφορίες που παρέχουν τα κράτη μέλη θα χρησιμεύσουν ως βάση για την προετοιμασία των εκθέσεων της προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την υλοποίηση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά.
44. Να συνεχίσει να καταβάλλει προσπάθειες να ενσωματώσει την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά στο κύριο ρεύμα του σχεδιασμού και της υλοποίησης όλων των σχετικών σημαντικών πρωτοβουλιών της Επιτροπής και επίσης να συνεχίσει να παρακολουθεί τις πολιτικές για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.
45. Να συνεχίσει να προωθεί διακρατικές εταιρικές σχέσεις και ανταλλαγές στηρίζοντας το δίκτυο εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά, το δίκτυο της ΕΕ για τους Ρομά, την ευρωπαϊκή πλατφόρμα για τους Ρομά, την προπαρασκευαστική δράση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την παρακολούθηση της κοινωνίας των πολιτών και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα (Equinet).

Η παρούσα σύσταση αντικαθιστά τη σύσταση του Συμβουλίου της 9ης Δεκεμβρίου 2013 για αποτελεσματικά μέτρα ένταξης των Ρομά στα κράτη μέλη.

Βρυξέλλες,

Για το Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος